

EN EL LLINDAR D'UNA ÈPOCA NOVA

PER

ANTONI PERBOSC (*)

Un poble no pot pas aconhorrarse d'expressar el seu pensament en llengües innombrables. Les llengües populars, eclosions vigoroses, però embrutides, d'una parla en decadència, tenen una fi natural: allunyar-se poc a poc de la llengua materna i tornar-se més i més bastardes. D'una banda, el poble deixa que el llenguatge s'empobreixi restringint el vocabulari a les estrictes fractures locals; de l'altra, un cop assolit aquest empobriment del qual pateix en un moment donat, el poble augmenta el vocabulari emprant mots nous a la llengua oficial. Dir: *cal conservar les parles populars* no és pas prou; dir: *cal depurar les llengües populars* tampoc no ho és encara. Acomplint aquests imperatius, mantindreu, si us plau, una mínima part de la llengua ancestral; però no tindreu mai altra cosa que pàrracs esparços d'una llengua i no una llengua integral. Cal conservar i depurar les llengües populars, no pas per a mantenir-les incompletes tal com són, ans per a emprar ço que cadascuna ha servat de franc, en la restauració completa, integral de la llengua d'Oc. Les nostres parles ascendiran a la dignitat de llengua si les sabem completar, no pas manllevant al francès ço que els manca, ans *reprenent els mots occitans que han perdut i que s'han conservat en altres territoris occitans*.

Hi ha felibres que no poden pas suportar que se'ls parli de llengües occitanes: són els patuesos, diuen. En la boca de nombre de francimans cal reconèixer que aquests mots tenen tant de ximplera com de menyspreu; però només són inexactes a mitges. La veritat és que tenim una llengua i que aquesta llengua ha degenerat en parles locals. Cadascuna d'aquestes parles resta una llengua, si tant voleu, però una llengua incompleta. Què cal fer per a completar-la? Cal retornar a la llengua, — o més ben dit, — cal forjar una llengua nova, la llengua occitana vivent del nostre temps, amb la fusió de tots els elements utilitzables que conserven les parles populars.

Aquesta obra, no pensem pas que pugui ésser ni que hagi d'ésser l'obra d'un sol home, maldaament aquest home fos el Dant o Mistral; ella pot i deu ésser l'obra comú de tots els escriptors occitans.

No pretenem pas, doncs, haver resolt la qüestió: havem posat i aplicat alguns principis que

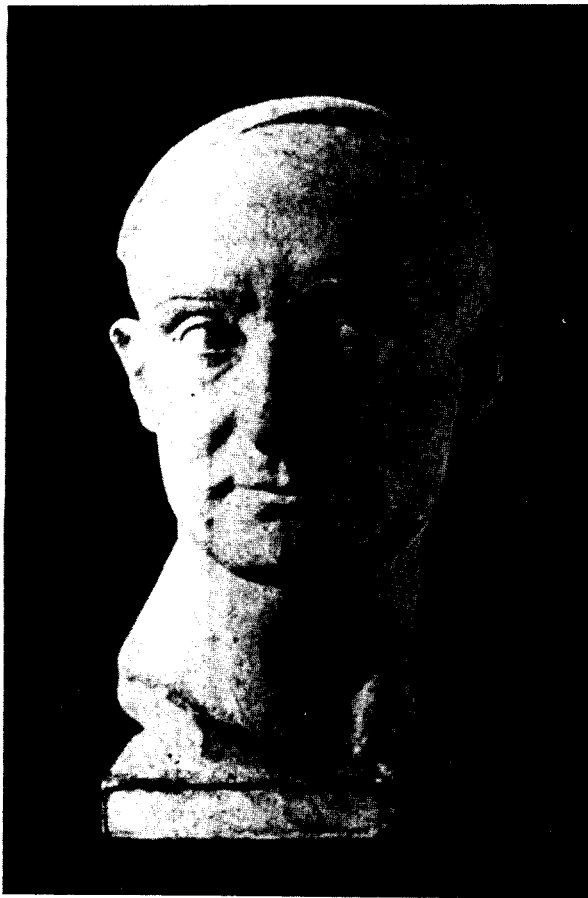
ens semblen bons: això es tot. Els quals principis són:

I.—Adoptar la grafia clàssica dels *Trobadors* simplificant-la.

II.—Retornar a les veritables fonts occitanes, no emprant, tot amb tot, les veus antigües més que en els casos en els quals foren mantinguts per la una o

són, prenent, ara en aquest, ara en tal altre terror, les formes pures que s'hi han conservat, és possible d'escriure una llengua la qual, feta de mots *tots vivents*, serà, ni més ni menys, la llengua dels *Trobadors*, tal, o quasi tal com fóra, si ella s'hagués mantingut com a llengua literària. Heu-vos ací precisament ço que cal fer.

Bé sabem, però, que ço que acabem de dir és just el contrari de ço que fins avui ha estat fet. Els felibres han estat sovint uns rimaires de *cloquer*. El poble s'inclina a trufar-se de tota parla que no és, mot per mot, la de la vila; heu-vos ací perquè els

A. GUÉNOT. — «EL DR. CAMIL SOLÀ»

per l'altra de les parles populars, o en el cas que manquin veus modernes.

III.—Exilar tots els mots francesos que han pres la plaça als mots occitans desapareguts en tal terror, però conservats en tal altre.

IV.—Crear mots nous treient-los, tant com se pugui, de les parles populars i, subsidiàriament, de les llengües que són, en el passat o en el present, germanes de la nostra.

En fi, cal que un pensament dirigeixi tots els esforços en l'aplicació d'aquests principis: cal construir amb l'ànima del poble; cal que l'escriptor occità parteixi del poble hodiern per a retrobar, a través dels segles i dels terrers, la llengua de les generacions pretèrites i relligar així la cadena que uneix els vivents amb els traspasats. Hom pot dir que, amb les parles actuals tal qual

felibres curaren com de la pesta de no canviar res al lèxic del poble. Cert, aquesta literatura de *cloquer* no és pas del tot vana. El bé que pot fer en el seu reconet és, de vegades, gran; gràcies a ella els pacans que tingueren la bona ventura de veure alçar-se en llur terra un bell poeta, conegueren la joia de combregar amb son pensament, joia que no haurien experimentat mai llegint les més perfectes obres franceses. Però, al més gran poeta que escriguí en la parla del seu poble i qui el llegirà fora del seu terror, compte fet dels rars felibres que tenen prou cultura per a comprendre totes les parles d'Occitània? Cap mal no veiem en el fet que, aquesta literatura de *cloquer*, de la qual havem mostrat el costat bo, sigui mantinguda a condició d'esperar-ne una de millor. Però pensem que, per sobre de les parles populars i de la li-

teratura popular cal bastir la llengua nacional d'Occitània, la gran literatura occitana.

Heu-vos ací el foc nou que volem encendre en la llar de la pàtria ressucitada, amb les brases dels rabadans que salvaren les espurnes sagrades; les quals, si bé és cert que mantes vegades flamejaren meravellosament, també ho és que, en suma, feren més gran fumera que no pas llum.

(*) No cal a la personalitat del poeta, filòleg i gramàtic Antoni Perbosc, (tal com a les dels nostres Pompeu Fabra i Josep Carner), cap presentació. Aquells qui, a Catalunya i fora d'ella, es captenen de renaixements culturals, saben prou el seu nom; i els que entre nosaltres s'interessen pel propi esdevenidor lingüístic (amb tot el que aquesta vivificació idiomàtica comporta) ultra saber-lo, el veneren amb un respecte i una admiració idèntics a la que senten pels seus col·legues catalans a qui l'havem agermanat. Si alguna vegada el qualificatiu de *mestre* acut espontani i indiscutible a flor de llavi dels nostres connacionals, és quan els cal escriure aquests noms. Malgrat, però, d'aquesta estesa i justa expansió de la seva fama ens plau de donar, com a nota del seu article, aquest bellíssim fragment d'un estudi que el Dr. Camil Solà, altre gran propugnador d'occitanisme, va dedicar-li en la *Revue Hebdomadaire* i que reproduí *L'Almanac Occitan* de 1927. Diu:

«El darrer dels signes que assenyalen l'obra de Perbosc en el seu més alt caràcter, és la restauració, que ell ha aconseguit, d'una grafia occitana digna d'aquest nom. Després de desfer-se de totes les errades, potser inevitables, dels primers temps de l'escriptura felibrina, després de deslliurar la llengua d'Oc del ridícul de la grafia fonètica, Perbosc ha donat a la nostra parla una estètica ortogràfica que la situa en la fila de les llengües llatines, la relliga a les seves fonts i la preserva de la deliquescència.

Si aquest mèrit ha semblat i apareixerà encara el més gran a tot esperit clarividient i desinteressat, també és, i és fàcil comprendre-ho, aquell que més ha escandalitzat el *Landernò dels felibrillons*. El mecanisme d'aquesta indignació és fàcil d'entendre. S'assembla a la desesperació. Que l'abandó de la grafia mistraliana (altament prevista i preconitzada per Mistral) no relegarà a l'oblit l'obra del fundador del felibratge, és una cosa massa clara. La glòria de Villon no se'n ressent pas de l'ortografia arcaica. Però per tots els meridionals que, si cavalcaren Pegàs, ho feren amb tots els dubtes de l'ase de Buridan, i que relegaren a llur llengua materna l'honor de confiar-li els accents que, potser, no haurien gosat de traduir en francès, és una cruel desil·lusió veure el fruit de llur inspiració amenaçat d'ignorància; i és d'això que es commouen per Mistral. Invoquen l'autoritat de Mistral i, àdhuc, en les hores d'enterniment, la seva glòria.

En oposició al trastorn dels mediocres, tots els bons escriptors occitans han rendit homenatge a l'esforç lingüístic de Perbosc i han aportat llur part a l'obra de la Renaixença mitjançant l'assimilació progressiva de les regles, única manera de posar fi a la degeneració dialectal.

L'existència literària d'una llengua és condicionada per una estètica gràfica subjectiva que relliga el seu passat al seu esdevenidor. La pèrdua d'aquesta característica és el senyal de l'oblit, pitjor que el de la mort.

L'escriptura fonètica és una broma de mal gust, aplicable només a les llengües de pobles incapaces d'escriure ells mateixos llur parla.

Hi ha sobre aquest punt res de més demostratiu que la vista d'alguns poemes negres, altrament admirables?

*Kamú balni balnugol buguèdyi,
Miso misi misugol biràdan,
Faurú uolli, dikoladdé, dyaboké,
Ndènni d'anèdyo uelli gundodadé.*

«El cel es torna d'un blau de guineu (panusos teixits, anunci del tornadís).
Cau fina la pluja amb el bruit de la llet que s'esmuny.
Plora la hiena, el lleó li respon...
És el temps en el qual plau la baixa (veu amorosa)
d'un jovencell blanc de pura sang».

La noia indígena, per a explicar a l'europeu el darrer mot de la cançó que anotava, li digué: «De nit t'acostes a la cabana on jeu en un home i una dona joves; ¿els sents parlar baix? Allò és, doncs, el *gundodadé*».

La negressa que dictava aquest poema i que l'explicava tan bé, tenia, sens dubte, una bella ànima poètica; i el mètode fonètic, meravellós instrument científic d'estudi objectiu, ha permès a l'amic del qual tinc aquest document, de recollir, en aquest i en nombre d'altres casos, un poema encisador; la qual cosa, però, no m'habitua pas a la visió d'un poeta francès qui dictés versos a un secretari, el qual els anotés seguint idèntic procediment. I, ¿per què, si és així, refusariem la mateixa autonomia a la llengua d'Oc?

Alguns occitans que erraren, llavors de les polèmiques sobre la grafia, s'han desdit de llur error. Potser n'hi ha, encara, d'altres d'enganyats de bona fe, els quals persisteixen en l'ofuscament més absurd i més estèril; és tot el que hom pot dir-los.

La gran obra de Perbosc avui ja no la discuteix ningú. Als ulls d'un occità, el més pur dels seus mèrits serà el mèrit lingüístic. En la llengua que ens pot ésser la més cara, Perbosc ha escrit poemes que, per llur perfecció i refinament tècnic, per llur elevació poètica, seran col·locats—qualsevol cosa que arvingui a la llengua d'Oc—al costat dels més francs i més afavorits models literaris. Heu-vos aci ço que per a nosaltres pot haver-hi de més agradable.

Pobles que tingueren una part tant o més gran que la nostra en la vida del món, han vist esvair-se llur glòria, sense, però, que per això, la civilització s'aturés. També Oc morirà. Que Perbosc hagi retornat la nostra llengua a una vida noble, i que sigui en aquesta llengua que ens ha donat les voluptats d'Horaci i els plaers de La Fontaine, heu-vos aci la més bella raó que tenim per creure en l'esdevenidor d'Oc.

És aquest el motiu pel qual admirem Perbosc i l'estimem».

Antoni Perbosc, Pompeu Fabra; *Escola Occitana, Institut d'Estudis Catalans*... dos estels d'exacta magnitud en l'espai eternal. Sigui per a una altra generació la glòria d'assenyalar una terça etapa lingüística, el retorn decisiu de l'occità hodiern a les formes pures—pre-afrancesades—de l'occità arcaic, que evolutivament concorden amb les del català actual, i l'aportació al català d'inèdites veus occitanes, nou assoliment cultural, terç estel extrem d'un equilàter que, en el cel occidental, nova llum irradia. (N. de la D.).

Algunes errades: pàg. 124, col. 1: Camins, per Camins; en les pàgs. 129 i 142, col. 3, el lector trobarà Ame i Eme, per Emé.

PÀGINES ANTOLÒGIQUES D'ESTUDIS OCCITANS

1861

MANUEL MILÀ I FONTANALS

FRAGMENTS DE LA PRIMERA I SEGONA PART DEL LLIBRE "ELS TROBADORS A ESPANYA. ESTUDI DE LA LLENGUA I LA POESIA PROVENÇALS"

Entre les llengües formades per la descomposició de la llatina adquirí, en l'antigor, un espe-

losa, la capital visigoda, en mans dels francs, l'apartament del govern central, la subsistència, potser, d'elements indígenes, el tracte dels cabdills francs amb veïns d'altra estirp, l'acostumada tendència de les famílies a naturalitzar-se en la terra on romanen, pogueren sembrar la llevor d'una nacionalitat meridional, àdhuc ja en els temps de la dinastia merovingia.

A. GUÉNOT. — «LA DONA DEL LENÇ».

cial renom, la que sol ésser designada amb el nom de *provençal*, parlada pels pobles compresos entre el Loire i l'Ebre. Col·locada al mig de les seves germanes, de les quals és, en certa guisa, el vicle, si per la sintaxi s'assembla a la francesa del Nord, es diferencia, en canvi, d'ella, per la vocalització, la qual s'acostava més a la de les que després floriren en la Toscana i a Castella. Les províncies que la parlaven, ço és (atenent-nos a la part gal·la) la Narbonesa i l'Aquitània, ultra haver estat profundament romanitzades, foren dominades pels borgonyesos i pels visigots, els quals aviat es familiaritzaren amb la cultura romana, es convertiren al cristianisme i no sentiren tan de ple la influència septentrional com les regions d'enllà del Loire veïnes dels països germànics. De guisa que, malgrat haver caigut aviat To-

L'oposició de les dues regions es fa més visible, però, en començar la segona dinastia. Ja els germànics dominadors dels països meridionals, per sempre més modificats per la cultura eclesiàstica-romana, degueren ésser molt diferents dels guerrers novells suara separats del tronc teutònic, que voltaven els primer cabdills de la casa d'Heristal, al domini dels quals oposaren una inlassable resistència els darrers merovingis o basco-merovingis meridionals, Eudes, Hunald i Waïfre. Restaren, però, lligades al ceptre carlovingi no solament les comarques que els francs antics havien envaït, ans, també, la Septimània, separada de la nostra península per la invasió àrab; i, alhora, noves causes vingueren a donar un diferent aspecte a la Gàl·lia meridional. Tals foren el vessament per alguns d'aquests països, d'his-

pano-gods fugitius i, sobretot, l'erecció del regne d'Aquitània (781),—el qual correspongué en la major part a les antigües posicions dels visigots—debuda, sens dubte, no pas solament a la fretura de desmembrar un vast imperi i al desig de realçar l'immediat successor, ans també a l'intent polític d'afalagar l'esperit nacional d'aquella regió. L'erecció d'aquest regne en una època crítica per a la formació de les llengües novo-llatines, degué influir en gran manera sobre el caràcter especial de la del Migdia gal·lic: fou llavors que començà a dibuixar-se la fisonomia d'aquella nacionalitat intermitja, la qual tant es diferencia de la França dels francs com dels pobles del centre d'Hispania. Tot amb tot, però, no s'esborrà absolutament en aquesta regió el rastre del poder carlovingi i, de guisa especial en la part literària, hom nota la influència de les escoles del Nord, de la qual és un testimoni evident la pronunciació a la francesa de la llengua llatina...

La tendència desmembradora del feudalisme, afavorida pel fixament i la legalització de la successió dels grans feus, proclamada per la capitular de Kiersy (877), influí aviat en els països meridionals. L'any 852 hom començà a comptar comtes hereditaris de Tolosa, i del 872 data la cronologia dels ducs gascons, alhora que, en 879, Bosó, cunyat de Carles el Calb, s'erigeix amb el dilatat regne de Provença. En la bonaventura d'aquest estat i en el gran poder de la casa de Tolosa, es troba una raó novella de l'homogeneïtat, més o menys absoluta, de les llengües usades en els països d'ençà del Loire. A la fi del segle X els trobem designats amb el nom de Romania o França llatina, per distinció de la França tudesca o veritable França; i en el transcurs del mateix segle, Ramon Pons, de Tolosa, s'anomena príncep dels gods i s'esmenten jutges de la llei goda.

Aquests fets històrics ens expliquen l'existència d'una llengua al sud del Loire que es diferenciava, i encara es diferencia, de la francesa septentrional, i que serva caràcters generals a tots els seus dialectes, ben segur menys diferents llavors que no pas ara; llengua la qual degué formar-se en varis centres, especialment en passar a escrita, i, majorment encara, en el llenguatge dels trobadors, on es noten formes variables, aventatjoses, segons com se mira, per tal com contribueixen a la seva flexibilitat i riquesa.

La llengua d'Oc assolí la seva major perfecció en la parla culta i

"L'AMIC DE LES ARTS"

SUBSCRIPCIÓ: L'ANY, 12 PESSETES
SANT GAUDENCI. 2. SITGES

esmerada dels trobadors, la qual cosa no vol pas dir que tinguem l'afinament verbal d'aquella època per un fet veritablement convencional. És cert que la parla d'Oc s'enriquí amb les diferències dialectals i refusà, alhora, certes formes assenyalades com a grolleres; però és de creure que tots els seus usos estaven fonamentats en la llengua occitana comú, a la qual distingia la seva gran fidelitat a la derivació llatina, puix que, llevat d'alguns diftongs, en els quals cal reconèixer certa pompa emfàtica, s'atengué a l'esquelet de la llengua mare, alterada per la vocalització més bàrbara del nord de França i per les tendències eufòniques de Itàlia i de Castella...

Aquesta llengua tingué varis dialectes, i, com que els països que la parlaven no arribaren a constituir un sol Estat, i cap de les seves modalitats fou tinguda com a modelica per a tota mena d'escriptors, ni es pot assenyalar un tipus únic d'ella, ni es troba una denominació universalment acceptada per a designar-la. Hom pot, tot amb tot, reduir les seves nombroses varietats a dos tipus principals: el gàl·lic meridional i el català. No cerquem, però, ací distingir les dues varietats de la llengua d'Oc, ans les causes per les quals una part de la península ibèrica és germana, per la llengua, d'una altra part meridional de l'antiga Gàl·lia.

Entre els fets que pogueren produir un estat de coses semblant, cal comptar-ne de remotíssims: per exemple, les comunicacions veïnals que els Pireneus no destorben pas per igual a tot arreu, una quasi exacta aptesa de pronunciació, nascuda de la identitat general de raça i de clima, les arrels cèltiques més o menys nombroses, conservades en ambdós països, la influència, que la història i un nombre abundós de mots confirmen, dels grecs establerts en les costes orientals (Marsella, Roses, Ampúries, etc.). Però tots aquests antecedents no haurien donat res més que efectes parcials, de no haver mitjançat el fet complet de la romanització, fet que pel que toca a les Gàl·lies, ja l'havem consignat, i que no fou pas d'importància menor en la part de la Hispània regida per la ciutat romana per excel·lència (Tarraco Scipionum opus) on, ja des dels temps de Tit Livi, àdhuc els feréstecs celtíbers s'anaven subjectant de pressa a la cultura del poble rei.

A les causes que acabem d'esmentar, s'afegí encara una altra de més especial; tal fou l'enllaç polític efectuat ja, malgrat diverses alternatives, durant la dominació dels visigots. Ataulf, primer cabdill d'aquell poble que entrà a Hispània, dominà part de la Narbonesa i de la Tarraconesa i es fixà a Barcelona.

Catalunya Imperial, s. A.

Empresa anunciadora

ARAGÓ, 279

**L'empresa de les
exclusives que
triomfen**

Editora de FERRO-VIA

**FERROCARRILS DE M. S. A.
(XARXA CATALANA)**

**Ferrocarril transpirenenc de
Ripoll a Puigcerdà**

**Ferrocarril de Mollet a Caldes
de Montbuy**

Tívoli

Gran Teatre Espanyol

Gran Teatre Principal

Olímpia

BARCELONA

Walía que afegí a aquest Estat, encara petit, part de l'Aquitània, erigi en pròpia seu Tolosa. Estengueren el gods llur regne a la resta d'Hispània i, també, amb menys de seguretat, cap al centre de les Gàl·lies, fins que els arrebassaren les últimes posicions els merovingis, excepció feta de la Septimània o part baixa de la Narbonesa, que esdevingué goda del tot, com la Hispània, i conservà el nom de Gàl·lia gòtica. Així, doncs, la unió exclusiva, primer, d'una part de la Gàl·lia meridional a la nostra comarca, i, després, la subjecció més duradora de la Septimània al govern de la península, pogueren contribuir a la homogeneïtat de la part N. E. del regne dels gods. No creiem pas, però, que el nom de Gòtia restés, des d'Ataulf, privatiu dels seus dominis tarraconarbonesos, puix que, si bé és cert que fou aquell cabdill qui l'imposà, una tal designació degué estendre la significació a mida que s'eixamplava el regne dels seus successors. L'aplicació de després l'originà l'estat de coses creat per la invasió àrab...

Es pot atribuir, amb fonaments, encara que sense dades positives, al regnat de Ramon Berenguer III, el Gran, la introducció de la poesia provençal a Catalunya.

Si resultés cert—cosa que d'altra part res no permet de negar—que en aquell temps, a la cort de Provença ja hi havia trobadors, és natural que degueren acudir a la capital on brillava llur sobirana; i quan més tard (1117) visità el nostre Comte els seus nous estats, no és menys natural que aquells poetes li rendissin llurs homenatges. Rés, però, no permet d'afirmar amb gran seguretat, la manca de documents d'aquella època primitiva de la poesia trobadoresca.

Alguns dels nostres historiadors cregueren que la tal poesia i la nostra llengua foren llavors transplantades als països pireneus. Les llengües, però, no es traslladen amb el simple maridatge de dos sobirans; i, ultra això, els més antics documents de la llengua d'Oc ens l'amostran establerta al sud de les Gàl·lies alhora que nombre de composicions anteriors a l'època dels trobadors i, encara, a les dels primers entre ells, com Guilhem de Peitieu, proven, de guisa no menys segura, l'existència de la poesia abans de la unió dels casals de Provença i de Barcelona.

La qual cosa no suposa pas que calguí negar a aquest maridatge tota mena d'influència sobre la llengua i la poesia meridionals. La llengua estava, és cert, completament desenvolupada, però entre la inseguretat de formes que amostrava, pogué la varietat occitana que ací es parlava fer-ne prevaldre algunes de les seves. D'altra part la poesia, amb la protecció que, ja a

Provença, ja a Catalunya, liator-garen els prínceps catalans, prengué nou alè.

De guisa més especial encara, cal reconèixer una influència general i recíproca entre ambdós països, ja des de tant de temps agermanats, els quals posats llavors en més franca comunicació degueren enorgullir-se conjuntament de la potència política i les glòries marcial dels nostres i de la cultura brillant dels galo-meridionals. Des de llavors, no solament Provença, ans els països de Gascunya i llurs intermedis, es reconegueren units per una nacionalitat lingüística, de costums i, àdhuc, d'interessos, amb el comtat de Barcelona; i els naturals d'aquest adquiriren la fama de cultes, jovials i cortesos, alhora que conservaren un fons d'habituds més religiós i més greu, més marcial i polític.

◆ Per raó d'espai havem omès la transcripció de les abundoses notes eruditíssimes de què va ple aquest text.

1878

VÍCTOR BALAGUER

FRAGMENT DEL DISCURS PRELIMINAR DE LA "HISTÒRIA POLÍTICA I LITERÀRIA DELS TROBADORS"

Per a comprendre quina fou la veritable pàtria de la literatura provençal, cal d'antuvi desprendre's de tota idea moderna sobre l'estat geogràfic actual d'Europa, traslladar-se en imaginació al segle XII i reconstruir mentalment, tal com eren, les comarques de les quals anem a parlar.

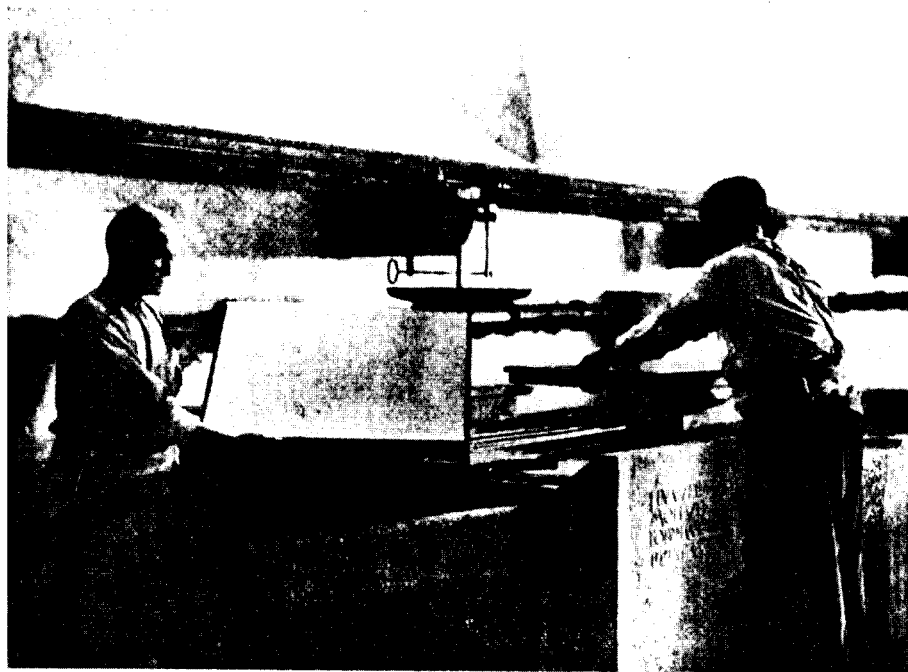
En aquells temps no hi havia ni França, ni Espanya, ni Itàlia tal com avui són formades. Els hereus de Carlemany vivien cap al Nord, a l'altra riba del Loire, en els ducats de Normandia i de Bretanya i en els comtats de Champagne i d'Anjou; i independents d'aquests reis, sense quasi cap relació amb ells, estrangers a llur història, a llur raça, a llurs lleis i costums, s'estenien pel Migdia el ducat d'Aquitània, els comtats d'Auvèrnia, de Rodez, de Tolosa, de Provença, de Viena i altres, els quals, a través el comtat del Rosselló, salvant els Pireneus que llavors no eren, per a la llengua i la literatura, ni valla ni frontera, enllaçaven llurs mans amb el comtat de Barcelona.

Tots aquests Estats eren independents i lliures, cada un amb els seus comtes hereditaris, amb els seus senyors i barons, veritables sobirans en llurs dominis.

A Espanya els àrabs ocupaven una gran part del territori peninsular; només els regnes de

LL. GUARRO I CASAS

Fabricant de paper i cartrolines

**Per a edicions de luxe i de bibliòfil i a tots els qui desitgin,
a preu raonable,**

UN PAPER AMB MARCA PRÒPIA

**aquesta casa presenta el nou
tipus "MOLIVELL" fet a mà,
a la tina.**

**MARTÍ JULIÀ, 6
BARCELONA**

Castella, de Navarra i d'Aragó, d'una banda, d'altra el comtat de Barcelona, i, d'altra, encara, un tros de territori ibèric que amb el temps havia d'ésser el regne de Portugal, creixien i prosperaven vigorosament, gràcies a l'alè de llurs prínceps i al valor de llurs pobles i barons.

Exacta cosa esdevenia a Itàlia, el nord de la qual dominaven tres grans cases feudals amb les que ensopegarem més d'una vegada al llarg d'aquest llibre, puix que foren centre i escola de literatura provençal i alguns de llurs il·lustres membres s'assenyalaren també com a trobadors. Tals foren les cases dels marquesos d'Este, de Malespina i de Montferrat.

La vasta extensió de territori en el qual es parlava la llengua vulgar o romana, la veritable pàtria de la literatura romana, comprenia llavors tota l'àrea que va del Loire a l'Ebre, la conca pirenenca compresa, i, per la costa mediterrània, des de Tortosa, frontera llavors dels àrabs, fins a les mateixes prades somrients de Gènova la italiana.

Cap afinitat no hi havia entre Tolosa i París mentre que eren íntimes les relacions entre Tolosa i Barcelona. Un veí de Tolosa tenia per bàrbar i no comprenia la llengua d'un habitant de París, i, en canvi, es trobava germà d'un ciutadà de Barcelona, la llengua del qual parlava, de la família del qual era i els hàbits i costums del qual coneixia.

Marsella i Barcelona es miraven, com en un espill comú, en la mateixa mar; idèntiques aures acaronaven llurs fronts; al raig d'un mateix sol es complavien; tenien un mateix origen, una mateixa història i una llengua igual. Un comte de Provença, batallador, polític i poeta, fundava en un pujol dels Alps la formosa vila de Barceloneta, en memòria i per amor de Barcelona; i quan a Aix, a Marsella o a Avinyó hi resplandia alguna beutat digna de fama, hom parlava d'ella a la capital de Catalunya, tal com es parla d'una bella veïna. Així ens ho diu Mistral, l'autor de MIREIA, en un vers feliç de la seva admirable poesia als trobadors catalans:

*Provença e Catalonha, unido per
[D'amor
mesclaron son parlà, si costum e si
[mor;
e quan avian dins Magalona,
quan avian dins Marselha, a-ç-Ais,
[en Avinhon,
quauca beutat de gran renom,
n'en parlàvias a Barcilona.*

Ningú, en aquelles comarques

que, malgrat tot, havien d'esdevenir la França, ningú dic, no es recordava de la monarquia francesa del Nord; tothom mirava als francesos com a gent inculta i bàrbara. En presentar a un clergue francès res a llegir, era corrent sentir-li dir simplement i com la cosa més natural del món: *Nescio litteras*. Adhuc en l'època de Petrarca, l'il·lustre poeta a qui algú ha nomenat el darrer dels trobadors, deia dels francesos recordant la il·lustració dels provençals: *Aquests bàrbars mai no entengueren, no dic pas els versos, ans ni la llengua d'Homer*.

De l'idioma que es parlava en aquestes extenses comarques, principalment en ço que cal anomenar el cor de Provença, bo serà dir-ne, per a franca intel·ligència, algunes paraules, tal com ho havem fet en parlar del territori occità.

Diu el savi Milà, que d'entre les llengües formades per la descomposició de la llatina, adquirí, en temps antics, una anomenada especial, la que sol ésser designada amb el nom de provençal, parlada pels pobles compresos entre el Loire i l'Ebre.

La qual cosa és veritat: amb la llengua característica que cada país servava d'antic, amb la llatina per font i mare principals, i amb altres motius, tals, per exemple, com les influències que aportaren les invasions dels gods i dels àrabs, es formà la llengua que ha estat coneguda amb noms diversos, els quals induïren més d'una vegada a errors i confusions notables. Se n'ha dit llengua romano-provençal, catalano-provençal o provençal a seques, puix que esdevingué l'idioma general de Provença; Pau Piferrer en digué llengua romanitzada; d'altres la tenen per llemosina, potser per haver-la batejat així el trobador-gramàtic Ramon Vidal, en consideració als dos principals poetes llemosins: Beltran de Born i Giraut de Borneil; i, encara, llengua d'Oc, del nom de l'extensa comarca a la qual donà nom — Llenguadoc — per a distingir-la de la llengua d'Oïl que hom usava al nord de França.

Tot amb tot, en bona crítica, jo crec que la denominació més ajustada i pròpia fóra la de llengua romana. Així li'n deien els trobadors per abreviació de romanx, nom el qual s'estenia a tots els dialectes novo-llatins. Jofre Rudel diu en una de les seves poesies:

*Tramet lo vers que cantam
en plana lengua romana
a n'Ug lo Born...*

Algú ha pretès que el català fou el primer idioma que es formà, portat a Provença pels barcelonins quan el casament de llur comte Ramon Berenguer III, el Gran, amb Dolça o Dulcia,

pubilla d'aquell país i comtat; i que d'aquella aportació nasqué la llengua dels trobadors. S'esdevingué el tal maridatge a començaments del segle XII i en fou un bon preparador el savi i virtuós Olaguer, venerat avui com a sant en els altars, el qual havia emmenat abans a terres provençals, com a abat de Sant Ruf, la influència catalana. És clar que, la poesia i la literatura vivien ja en aquells temps a Provença; però també és cert que sols després d'aquell esdeveniment començà l'època esplendorosa i de glòria de les lletres ro-

a Arlés, entre les runes del seu vell coliseu.

És absolutament notori que, des del maridatge i acoblament del casal de Barcelona amb el de Provença, s'establiren corrents mai interrompudes entre ambdós països; és innegable que, de llavors més que mai, fou peculiar, en ambdues comarques, el cultiu de les lletres, i que el moviment literari s'estengué, no del Loire als Pireneus, com diuen en general els autors francesos, ans del Loire a l'Ebre, fins ensopegar amb la frontera dels àrabs. La intimitat esdevingué amb el

A. MARQUET. — «QUAI DU LOUVRE»

manes. És un fet innegable que fou llavors quan alçà el vol la literatura que anomenaré provençal en justa deferència al bell país de Provença, on florí i tingué la seva cort. Però, malgrat tot, no seré pas jo qui sostingui aquesta tesi difícil; crec, sí, que la influència catalana contribuï molt, sinó a formar la llengua, al menys a obrir nous camins a la literatura provençal, a donar-li tendències i a descobrir-li horitzons que abans no tenia.

No ho diuen ni ho volen creure així els autors estrangers que tracten aquestes matèries; però aquesta és, per a mi, la veritat, i, com a tal, la dic.

La civilització de les províncies del Migdia era, llavors, incomparablement més avançada que la del Nord; no és, doncs, estrany, que la poesia, veritable flor del sentiment, es desenrotllés en aquells països plens de llum i de colors, on el cel sempre és blau i transparent, on els moradors són sensibles a l'harmonia, amics de les festes i de les dances, i on les dones tenen tota aquella beutat, tota aquella gràcia, tots aquells encisos que els artistes troben en la Venus provençal, sortosament apareguda

temps tanta, que Tolosa i Barcelona foren germanes; els poetes que brillaven en les corts dels comtes de Provença i de Tolosa, eren els mateixos que freqüentaven la dels comtes-reis catalans; les relacions arribaren a ésser contínues, els enllaços de família constants, els interessos comuns, i vingué, àdhuc, el dia en el qual un noble monarca català, accedint a les súpliques de l'opinió pública expressades pels *serventessis* dels poetes, anà a lluitar i a morir en els camps de Muret, per la independència d'aquell país i la causa dels trobadors.

Els prínceps de la casa de Barcelona acompliren a Provença una missió política i civilitzadora, i sostingueren amb llur poderosa influència i amb llur espasa triomfant la independència i les llibertats d'aquell país privilegiat. ¡Bé cal, per aquest fet, reservar als comtes barcelonins un lloc d'honor en la història dels progressos de la civilització i de la humanitat! Amb llur administració, amb llur tolerància, amb llur activíssima iniciativa, amb llurs lleis, amb ministres tals com aquell Romeu que ha estat heroi de peregrines llegendes, amb llurs cartes als pobles, ele-

varen l'esperit d'aquell territori, obriren nous horitzons, fundaren escoles, protegiren i desenvoluparen els interessos del país, de guisa que, tal època, restà assenyalada com un manantial fecund de bens per aquella llur pàtria nova, ajudats que foren en la predita missió alta i civilitzadora, de la poderosa influència que sobre les masses tenia la poesia provençal, en la qual, per l'atrevida tendència a fer-se intèrpret de la multitud, cal reconèixer no pas poca analogia amb la premsa dels nostres temps.

Amb els prínceps del casal de Barcelona, amb els Berenguer i els Anfós, hom vegé Provença renàixer, despertar-se com d'un somni, modificar la seva organització feudal, desenvolupar-se la seva constitució política i econòmica, iniciar-se el seu comerç, florir la seva indústria, irradiar la seva literatura, ésser protegides les seves ciutats lliures, reconeguts els drets i furs dels ciutadans, confirmades i augmentades les llibertats, i créixer i alçar-se els municipis al igual de les grans municipalitats catalanes que, portant en llur si el germen de la veritable democràcia, saberen fer-se admirar i aplaudir de la posteritat per llur tradicional respecte als monarques i per llur amor fervent a les públiques llibertats.

Sota la influència dels prínceps descendents d'aquest casal, tot progressà en el Migdia de França; i les amples, però prudentes llibertats que hom atorgà a uns pobles, que reconegué a d'altres, i que respectà a tots, permeteren als trobadors, els grans artistes lliure pensadors d'aquells temps, de donar-se a totes les expansions de llur pensament, a tots els entusiasmes de llur geni, i, ço que encara és més, a totes les llicències del seu art. Sorgí i s'alçà una societat nova, una civilització especial, una nacionalitat meridional en res semblant a cap altra de les civilitzacions i nacionalitats del Nord d'Europa.

Hi havia, en efecte, entre el Nord i el Migdia una diferència essencial i completa en llur manera d'ésser. Mentre que al Nord, una barrera insuperable separava el guerrer, que ho era tot, del ciutadà, que no era res, al Migdia la fórmula cristiana d'igualtat entre tots els homes, fou com una mena de llei i un principi no consignats en cap codi, que cap tribunal tenia obligació de fer respectar, però que tothom obeïa i acatava i contra els quals ningú, en aquella societat habituada a estimar a l'home per alguna cosa més que per la força i la matèria, hauria gosat d'atemptar. El soldat no era el país. La indústria, el comerç, les ciències i les arts atorgaven posició social als ciutadans qui s'elevaven per llur mèrit propi, per llur valer i per llurs virtuts.

PER UNA "SOCIETAT D'ESTUDIS OCCITANS"

En cloure l'edició del present número sentim una mica la íntima satisfacció d'haver atès el propòsit que ens férem d'oferir als nostres lectors un prou ample panorama de la cultura occitana renaixent. Estudis, articles, documents, gràfics... més ens ha plagut pecar per massa que per poc, amb tal que, qui ens llegís, pogués treure d'aquest número una coneixença clara, justa, del moviment cultural de l'Oc francès i, de recop, la convicció profunda de trobar-se davant un gran camp ben assaonat i enllestit per a l'expansió de la nostra pròpia cultura, alhora que el propòsit decidit d'ajudar-hi.

Però, ultra això, aquesta edició de L'AMIC DE LES ARTS aconpleix, encara, de cara a la Història, un fet: el qual és, la represa en bloc — de relacions parcials n'hi hagué sempre — de les relacions intel·lectuals entre els propugnadors de la cultura catalana i els propugnadors de la cultura occitana; ço que, de nostra part, equival a dir el restabliment d'una línia històrica de la nostra cultura, famosa en un segle llarg (1132-1258) de l'Edat medieval, entusiasta en un lapse de temps de la nostra Renaixença (1861-1875) durant el qual els més famosos noms de les nostres lletres (Manuel Milà i Fontanals, Víctor Balaguer, Pelai Briz, Albert de Quintana, A. Rubió i Ors, Jacint Verdaguer, Joan Maragall...) fraternitzaren amb Mistral i els primers felibres de Provença, la part més brillant del renaixement total d'Occitània. Fressat per ells el caminal, en mala hora i impolíticament (en opinió nostra) abandonat, devem a l'amable i entusiasta col·laboració dels conreadors de la idea occitana, que acudiren a la invitació de col·laborar en aquest ex-

traordinari, i amb els quals, a hores d'ara ens lliguen llaços estrets de mutua simpatia, no sols el fet de poder reobrir l'antic i bon xic aeri senderol, ans el plaer d'amostrar-lo com una més real, moderna, ràpida i franca pista.

Ara que, represa la tal línia, iniciada la col·laboració, caldria consolidar aquestes posicions i assegurar llur continuïtat efectiva. És de cara a aquesta nova finalitat que ens ha plagut de suggerir la creació d'una *Societat d'Estudis Occitans*, l'esquema de la qual, enllestida, han aconl·lit alguns confreres tolosencs

A. VERDILHAN.—«PAISATGE»

amb veritables mostres d'adhesió, i que comporta al si de la mateixa l'activitat de sis seccions, a saber: a) *Secció d'estudis filològics*; b) *Secció d'estudis històrics*; c) *Secció d'estudis literaris*; d) *Secció d'estudis d'art*; e) *Secció d'estudis polítics*, i f) *Secció d'estudis religiosos*. És clar que cada una d'aquestes seccions, resta, en l'esquema, abastament justificada, i que hom tempta de veure-les, en llur vària organització regional, compostes o servides pels estudis i la col·laboració personal dels millors investigadors que cada una de les sis matèries tenen a Catalunya i a les terres franceses d'Oc.

Va sense dir com ens plauria que restés aviat sòlidament establerta la *Societat d'Estudis Occitans* que propugnem, i possible la ràpida edició de les seves publicacions, a començar pel més complet *Diccionari pan-occità*, del qual ja havem fet esment en el *Bulletí* d'aquest mateix número.

D'aquesta guisa tindriem iniciada la màxima etapa expansiva de la nostra cultura, a la qual plagui a Déu de donar una ben immediata i pletòrica floració.

Josep Carbonell

LES ARTS

ESSÈNCIA DE L'ART OCCITÀ

PER
M. A. CASSANYES

La França que, en l'ordre polític és, sense discussió, una forta i compacta unitat, no és, en canvi, ni molt menys, una unitat ràtica o cultural. Entre nosaltres s'ha parlat sovint de la llatinitat de França; cal conve-

l'esperit llatí o, més ben dit, *mediterrani*, cristal·litzat de guisa clara i neta en les obres dels Maillol, dels Despiau, dels Parayre, dels Privat, dels Bourdelle, dels Bernard, dels Guénot, etc. No és gens d'estranyar que els principals encarnadors plàstics del geni mediterrani-occità siguin els escultors, puix que l'escultura és la més clàssica de les arts, o, dit d'altra guisa, aquella branca de l'art en què la voluntat artística clàssica se'ns amos- tra més clarament i netament, tant en les seves excel·lències com en les seves limitacions.

Felip de Chennevières escriví que *l'escultura no ha estat mai, a França, gaire tranquil·la*; la qual declaració és raonable només en part, és a dir, en tant que hom prengui només en consideració les obres escultòriques que hagi produït la França nòrdica — cèltica o germànica. Les altres, cal només que el lector d'aquestes ratlles miri les reproduccions d'aquest extraordinari, per a cerciorar-se que, l'escultura francesa també pot ésser tanquils, serena i pura, àdhuc, més pura, més serena i més tranquil·la que cap altra, quan té per creadors els fills de l'altra França: la del sud, l'Occitània greco-llatina, *mediterrània*.

El fet que alguns hagin confós aquesta segona França, tan essencial, amb tot el conjunt de l'Estat veí, s'explica tenint en compte aquella manca de comprensió d'un ample sector intel·lectual nostre sobre la qual havem insistit tantes de vegades; manca de comprensió que, en acarar-se amb l'art germànic, tot el que en sent dir li sona *tabú*; i que, en mirar les nostres pròpies coses, ho fa partint d'aquella perspectiva mental que Nietzsche batejà amb la justa denominació de *perspectiva de granota*, des de la qual els arbres amaguen el bosc.

ALGUNES ERRADES: pàg. 113, col. 2: Albiges per Albigès; Agenes per Agnès, Roesgue per Roergue; pàg. 117, col. 4: votz per vots; pàg. 119, sota gravat: Valère per Valeri, col. 4: calha per calhia; pàg. 123, col. 3: pagarbon per pagar bon; pàg. 124, col. 2: n'a per n'ha; pàg. 133, col. 3: doi per doit; en les pàgs. 132 i 141, el lector trobarà algunes vegades indegudament accentuat el pronom possessiu son; pàg. 140, col. 3: Ille per lle; pàg. 143, col. 3: trem per tremp; pàg. 147, col. 1: e per et, Fransès per Francès; pàg. 149, sota gravat: on diu «Skis» cal llegir «Patins de neu»; pàg. 151, col. 3: Filadelf per Filadelfa; pàg. 153, anunci: Roselló per Roselló; anunci: calitat per qualitat; pàg. 154, col. 1: opossar-se per oposar-se; pàg. 159, anunci: Màquines pel lavatge per Màquines de lavatge.

Les proporcions que, a mida que l'editem, ha pres aquest extraordinari, ens privaran de publicar el número de Gener de 1928. Esperem que els senyors subscriptors d'aquesta gaseta, que en el corrent any i sense cap augment de preu han estat servits amb un nombre de pàgines doble del normal (8 pàgines cada mes), no ens en faran retret. I que l'exemple del nostre desinterès servirà per a multiplicar els abonaments a la revista, gràcies als quals fóra possible la més assídua o més voluminosa aparició de «L'Amic de les Arts».

PAU CÉZANNE DES D'UN PUNT DE VISTA OCCITÀ

PER
JOSEP CARBONELL

En un número dedicat a la cultura occitana fóra un oblit imperdonable passar per alt o en silenci la personalitat i l'obra del provençal Pau Cézanne. Nom universal, pare, per obra i gràcia del seu geni i per reacció contra l'esperit boirós, nòrdic, de l'impressionisme (que no s'oblidi: l'impressionisme, compte tingut d'altres ascendències històriques, nasqué de Turner en el Tàmesi) de la moderna pintura vivent, Cézanne ofereix a la crítica i, sobretot, al controlador de les valors culturals occitanes (és a dir, de les pures, inèdites valors de la única gran expectativa occidental) unes quantes observacions dignes d'esment.

Perquè mereix capítol apart, havem omès de referir-nos-hi en parlar, en el *Butlletí*, de l'art occitana d'avui. El lector que, en aquelles ratlles i en nombre de reproduccions d'aquestes pàgines, haurà trobat més d'un fruit cezannià, sabrà situar, com pertoca, en el panorama de l'art moderna, a les terres d'Oc, la breu semblança del mestre que pretenem d'esbossar.

La crítica cosmopolita que, amb un accelerament massa capriciós o interessat, torna, d'una hora a l'altra, les lloes servils en vils oposicions de comanda, ha desestimat aquests darrers temps l'obra de Cézanne. És, no cal dir-ho, aquesta, una font massa veleitosa per a merèixer d'ésser presa en consideració en un estudi seriós; ço que, a nosaltres, pot valdre'ns, és la troballa, a través dels més divergents comentaristes de l'art moderna, contemporanis o posteriors de Cézanne, d'un apel·latiu emprat en comú per a caracteritzar la seva

obra i des del qual hom pugui partir vers l'exacta comprensió del mestre. De Léonce Bénédit (...*qualités natives de probité âpre, de droiture brutale, de pratique robuste et franche dans la matière et les colorations...* LA PEINTURE AU XIX SIÈCLE) a André Salmon (...*nous voici après Cézanne qu'il faut bien admettre,*

tèntic de l'obra de Cézanne, perquè paral·lel al seu visqué un altre esperit idealista i malaltís — Gauguin — al qual, com a tants d'altres, la civilització contemporània havia esdevingut estèril de goigs estètics, i que cercà en les llunyanies de la mar Pacífica (avant Gervault de la pintura i post-romàntic del naturisme a la Bernardin de Saint-Pierre) la inèdita bellesa dels climes haitians amb la que lliurà al món pictòric un altre primitivisme, pare del *fauvisme* de després, els quals, cal convenir-hi, no són més, enfront de Cézanne, que els productes d'una decadència.

I és, encara, un altre primitivisme l'obra molt erudita i lle

ta, en el camp cosmopolita, el cordial revifallador d'un moment artístic, l'animador d'una plàstica pura — *cubisme* — que en voler avançar torna a submergir-se en l'estèril no res on l'impressionisme i les seves darreres manifestacions — *puntillisme* — ja l'haurien menada.

Fou aquest mateix ambient d'una pintura i d'una cultura general en descomposició, que comprometé l'obra de Cézanne. L'home que, des de l'escola, havia mostrat (vegeu Vollard) l'entusiasme per les humanitats clàssiques; l'home que en iniciar la seva carrera pictòrica, i en el curs total de la seva vida, pensà només — amb un nobilíssim entusiasme per la gran tradició pictòrica — en Rubens i en Veronese, en tots els mestres florentins i venecians; l'home que empenia pintures amb la fogosa composició d'innombrables nus, es vegé reduït, limitat, per manca intuïtiva de la pròpia personalitat i representació, per carència d'una organització col·lectiva en la qual trobés el seu esperit son propi ambient, a la suprema maestria del bodegó i del pom de flors. ¿Penseu, per ventura, en un Masaccio o en un Giotto nats, esdevinguts protagonistes de *L'Oeuvre*, de Zola? Tot l'independentisme parisià no pogué donar a Cézanne ço que li hauria pogut arribar per via del dolç pressentiment d'una cultura occitana, la plàstica de la qual a ell tocava de promoure. I és davant aquesta constatació que hom sent l'enyor de què, ço que per la plena voluntat i coneixement del jovecell Mistral fou, per les lletres occitanes, el provençal MAS DOU JUGE, no ho fos, amb exacta voluntat i amb discerniment igual, per a la pintura occitana, el provençal JAS DE BUFFAN.

Hi ha, però, forces superiors al voler dels mateixos creadors; res, quan el vent de Déu bufa les veles d'un renaixement, podria aturar-lo. I Cézanne resta, malgrat ésser de cara a qualsevol Acadèmia de les cultures clo-

GAUDION. — «PAISATGE»

aux premiers jours d'une indiscutable renaissance... L'ART VIVANT), passant per André Fontainas (HISTOIRE DE LA PEINTURE FRANÇAISE AU XIX SIÈCLE), J. K. Huysmans (CERTAINS), Jacques Flach, André Suarès i Emile Bernard (citats en el PAUL CÉZANNE d'Ambroise Vollard), ens trobem, davant el cas Cézanne, enfront una unànime constatació de veritable primitivisme; d'una ànima de precursor (precursor d'un gran cicle de pintura occidental) germana d'aquella que, en les llunyanies medievals, instà al Giotto (també Cézanne tenia sang italiana) a reprendre en comunió amb la natura i de cara a les darreres deliquescències, a les últimes depressions bizantines, l'art veritable i vivent que menà la Itàlia a les glòries plàstiques del Renaixement. *Il est — diu Suarès — aussi religieux que le Frère Angélique. Bienheureuse maladresse de Cézanne. Heureux péché qui a sauvé la peinture.* I Emile Bernard: *Cézanne tourne résolument le dos aux cadences.*

Interessa de fer constar ací aquest aspecte fonamental, au-

de France, inspirada en un medievalisme gòtico-religiós, bell derivat de prerrafaelisme i de modernisme — Maurice Denis — la pintura del qual, fresca com una rosa i aèrea, en els seus més bells reeiximents, com un vol d'àngels, tant s'assembla a la poesia de Francis James.

Ni l'un ni l'altre, però, d'aquests dos primitivismes no foren — no són — ni podien ésser malgrat pretendre-ho, la pedra fonamental de tot un renaixement plàstic, tal com ho ha estat, àdhuc sense voler-ho i ignorant-ho, el de Cézanne.

Si l'occitanisme hagués assolit ja en la segona meitat del segle XIX, l'estadi d'una completa unitat cultural, Cézanne hauria pogut esdevenir, ultra el primitiu semi-inconscient d'un nou cicle pictòric que ha estat, el mestre de les realitzacions plàstiques més completes en les quals somnià tota la seva vida. Primitiu per la força del seu geni, humana, plàstica projecció — novell Anteu — de la terra que l'havia vist naixer, la seva obra ha transcendit a la pintura universal, però només en son terror té conseqüències vívides, mentre res-

L L E G I U

"D'ACÍ D'ALLÀ"

BELLA REVISTA GRÀFICA ON COL·LABOREN LES PLOMES MÉS ÀGILS DE LA NOSTRA LITERATURA

DIRECTOR

CARLES SOLDEVILA

PLAÇA DE CATALUNYA, 7

BARCELONA

L L E G I U

"JORDI"

LA REVISTA PER A INFANTS QUE ÉS A PUNT D'INICIAR LA SEVA PUBLICACIÓ

DIRECTOR

MELCIOR FONT

VIA LAYETANA, 48

BARCELONA

ses o davant les seves pròpies aspiracions, l'home mancat, l'home incomplet que fou, el primitiu magnífic per obra del qual s'encarnà, enfront de tots els bizantinismes de l'època, la plàstica occitana, i s'obrí als ulls de tothom la possibilitat d'un nou cicle plàstic en la Mediterrània occidental.

Els futurs historiadors de la pintura meridional hauran de partir d'ací per a explicar el desenvolupament hodiern de les arts en la vasta Occitània. Després de Cézanne d'altres han vingut al Migjorn que, amb els ulls ben oberts, a redós d'una més completa coneixença de sí mateixos, d'una amor i justa valoració del medi en què nasqueren, i gràcies a una organització col·lectiva que començà a fer efectiva la cobejança d'expandir una cultura pròpia, tresquen pels viarans de les grans aspiracions cézannianes. Sota el vent de totes les influències que, per força, donat el gran aiguabarreig cultural que és el món d'avui, han de veure's en les obres dels més coneguts artistes, un denominador comú caracteritza la producció pictòrica de totes les terres d'Occ. Després del primitiu Cézanne, després de l'ingenuisme naturalista i rústic en què excel·liren Sunyer i tots els meridionals que, com ell, il·luminaren a París llur geni a la llum del geni de Cézanne, aquests mateixos pintors i nombre d'altres successors seus malden en un sentit pictòric humanísim del qual sortiran, segurament, les noves monjoies del Renaixement iniciat a Provença. A través de tanta de producció reflexa i de tanta d'habilitat lineal, fóra difícil d'anomenar aquells qui a l'Occitània gal·la i a Catalunya representen ja, avui, noves valors d'aquest novell cicle plàstic. Limitem-nos, doncs, només, un cop fixada la representació occitana de Cézanne, a assenyalar la col·lectiva tendència. I esperem que les cobejances personals del precursor—*refaire Poussin SUR NATURE*, deia Cézanne— cristal·litzin en l'aparició o en la confirmació de veritables, indiscutibles mestres, continuadors i augmentadors del patrimoni plàstic d'Occident.

ARTISTES D'OCCITÀNIA

PER
J. P. REGIS

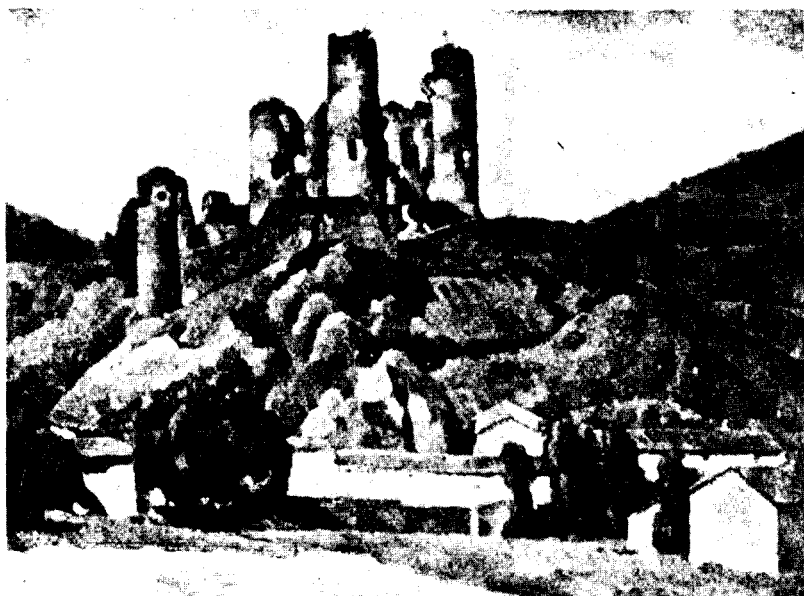
Parlar de tot l'art occitan dins un sol article de revista és un trevalh que m'espaurís un pauc. Vau ensajar praco d'enrengar a bel tal los artistes d'origina occitana escampilhats un pauc per-

tot. Per so que pertoca la Catalonha m'en carguí brica.

On lòc trobarès los artistes clasats per contrada. Al salon dels *Artistes franceses* el metís, hi ha planís d'estrangers. A la fiera de París n'hi ha de per tot. Ba cal dire coma és, on se traja brica de saber d'on són los artistes. On coneix los qu'on aima, los qu'on veï més, on coneix planas d'obras sens aver sovent cap d'ideia del creator e de són país. Mai que res plus l'art n'ha pas de patria. La beutat és de per tot.

Dins aquesta pasejada laisaré de costat d'artistes d'on aimi pla l'obra amor que sabi pas d'on són.

En Roselhon cal parlar, de

BRABO. — «PAISATGE»

prima, del gran escalprière Aristidi Maillol qu'agrada bel cop per sas formas armoniozas, que fan soscar als caps d'obra de Roma vistes a través l'art gotic. D'altres escalprières atabé valon la pena d'estre citats: lo catalan Manolo qu'ha sautat las Pireneus per viure a Ceret; F. Salvat un dels que promet lo mai; Sudre; Rousaud qu'aima la síntesa de las formas; Manalt; e, subretot, Violet que sap retipliar amb amor l'ama de sa terra.

Los pintres mancan pas: Terrús, mort hi ha gaire, més d'on los paizages duraran; L. Bausil colorista segur; Gaspar Maillol, pintre e gravaire, Ramond que colora amb vigor sas montanhas e sos arbres florits; L. Maillol, fil del gran escalprière, robust; Bascouls d'on los èls són plens de vizions aurientalas; F. M. Salvat, gravaire al cop energic e armoniós; Calmon, a l'originalitat naiva; Escarrà, Grillou, Morens e d'altres. Me cal mencionar atabé l'amic P. Brune que, tot ben que siasque nascut a París, viu a Ceret, que n'ha plus quitat e d'on los tableus han de colors bimbarelantas.

En Gasconha on n'ha que la

cauzida. La Gasconha ha un dels grans escalprières d'ara; lo landès C. Despiau que sap enclore dins un buste una vida prigonda d'on om pot pas debrembar la misterioza beutat. Landès atabé l'escalprière R. Wlerick que manca ni de gràcia ni de saber far. D'altres escalprières encara: Gabard, de Pau; F. Michelet, de Tarbes. Los pintres abundan. Bornem-nos a citar: los de Pau, Dabadie, brave paizagista, Dupuy, Dambourger, Larrieu, Castainh e Buffin de Tarbes; lo lectorès J. Camoreyt, que meritaria que nos aterdesem amb el; E. Aillet, J. L. Asté, O. Cassas, Loïs, Font e Gelibert; los landezes Lafourcade, Tayau, e Gentils Comby; e

pintura de las femnas. Soi d'autant mai a mon aize per dire que me plazon bel cop las obras de dona Imart. Aima las flors. Las flors ba hi rondon. Hi ha dins la beutat de las flors una poezia que pauc de pintres i sabon veire. Dona Imart la rand amb amor. Cal veire cosin sap retraire una garba de flors pincada dins de vazes de porcelena florats, per se far una ideia d'aquel mestier agradiu. Enric Martin aima las grandas decoracions plenas de lum, on retrais de escenas rusticas que mancan pas de personalitat. Rachou és un dels pintres los mai concienzozes que se posque veire. Ha de polits portèts, ha fach de cartons remirables pels Gobelins e aima la lum e l'aiga; Gervais sap plan cauzas, més sos grans tableus fan un bocin trop soscar a una botiga de sucraïds; Didier-Pouget pintre de las brugas; l'aquarellista E. Bouillière que se contenta trop aizidament, so qu'és gran domage; Lupiac, los fraïres P. A. Laurens e J. P. Laurens d'on lor paire saria gaujós, e planís d'altres que regreï de citar pas. Dels joves cal mensonar M. Saint-Saëns, que prova que la personalitat pot arribar d'ora, e P. Mesplé, qu' a forsa de cercar trobarà lo bon camin.

Fora de Tolosa: Dardé, l'escalprière que tombèt de Lodève a París, hi ha qualques annadas, coma un cop de tronoire, e d'altres escalprières; P. Ducuing que sap que tot so que s'apren a l'escola més que hi met res de seu; Magrou, l'autor del monument de Rabelais; J. Costa qu'aima la talha directa; Injalbert, Galeani e l'albigès G. Pech.

Los pintres: Brabo, d'Alès, un dels que valon lo mai d'ara; lo narbonès P. Laprade, colorista fin e delicat; A. Laugé, los tres Rouquets, de Carcasona, Achille, Joana e, subretot, Auguste, gravaires de bos a l'originalitat saboroza d'on los blancs e los negres luchan de forsa; Hourtal, A. Fraye, J. J. Dufour, Chabaud, que se plai als paizages lengadocians interpretats librament més verais praco, e E. Beaume. A Ceta: Cambon, G. d'Espagnat, Guiraud de Scevola, qu'armoniza las colors dins una nota plan moderna. A Beziers: P. E. Rixens que fa soscar a l'Escola espanhola; R. de Montcabrier que fa revire amb una ama d'ara las gràcias del XVIII; a Castelnau-d'Auri, P. Sibra qu'aima a stilizar; a Montpelier los pintres Cauvy d'on las vistas d'Alger són somptuozas; Cavalier, Rigal, Leunhardt, Rudel, Galant, sens debrombar l'architecte Marcel Bernard, cercaire de linhas novelas. A Nimes: E. Aurèche, Clamens, Boisson, Riquet, L. Azema, d'Agde, Selmy, Castagne, Simonin e Amiel. Dins l'Albi-

gès: Martin-Ferrières, Liausu, Gayral, Balssa, Durel, Doat; prèp del Roergue, Jaudon e Rigal, e de l'autre guin, l'escalprière A. Meric, de Pamiers, los pintres Roubichou, J. Bergès e Gardès, d'aquela contrada.

Ès del Roergue qu'ès Puech, l'escalprière que governa la villa Medicis a Roma. Roergats atabé los pintres Bompert qu'ha d'agradivas naturas mortas, L. Bertrand e Lafleur.

En Carsi, Montalban, la ciutat d'Ingres, és la patria del mai poderós escalprière de nostre temps: A. Bourdelle, que sap que la escultura e l'arquitectura fan qu'un e d'on l'obra ha portat lo renom dins lo monde entier. De Montalban són atabé: lo jove escalprière Marius Claudel, fil del gran romancier, tot ben que sia nascut prèp de Paris; Marcel-Lenoir, pintre ardent e voluntari, trebalhaire increzable, d'on la granda fresca que s'espandís sus la muralha del Institut Catolic de Tolosa és una de las obras mestras d'auèi; Marre que ven de morir e qu'ha rendut ambe poezia los causes carsinols; L. Cabanes que fa durar sus la tela la sensacion de l'ora que pasa; A. Faure; L. Cadène qu'ha enclos dins lo cor l'amor de las composicions plenas de vida; L. Andrieu que sosca mai que non pintra so qu'ès plan domage; Ramey plen de voluntat. Carsinols atabé l'escalprière Abbai que lucha ardidament per la talha directa d'on n'ès lo mestre; los pintres Felip Bouisset, de Moissac, desinator unic, qu'ha tant plan amenajat lo «Musèu Ingres» d'on és conservator. Jamai ome n'ès estat melhor a sa plasa. Clara Valièra, de Bruniquel; Andréa Pouillon nascuda per azard en Albí; Montal, de Cous, Peyrisac, Advier e Verdon.

Citem en Agenès los escalpriers Baqué e Lamordedéu, los pintres Calbet, bon illustrator de libres, David, Difier-Tourné, J. Torthé lo mai doat dels joves; Barlangue, Sabatté, Domergue-Lagar que n'ha vezon de digús per vantar sas obras, més que manca pas de valor pracó.

A Bordeus hi ha una florazon de pintres. Aquí és nascut A. Lhote, un dels teoricians del cubisme, aquela esproba que fa soscar al ban gelat on las femnas de Scitia trempaban los novels nascuts. Sols los forts ne sortian vius. Lhote n'ès pas mort, més aimi mai sa critica que sa pintura. Ès curoza, cubista, més aflauida quan s'en vol escapar, a l'encontra de Picasso. Un dels bordalezes que m'agradan lo mai és Joan Dupàs. Aquel pintre fa de decoracions d'una imaginacion originala que sap mestrear la naturalesa a son grat e a son idea. Contentem-nos de citar amb lo regret de poder-nos hi arrestar: A. Marquet, J. Gabriel-Domer-

gue, nascut a Bordeus d'una ageneza e qu'ès devengut lo pintre del monde en gran de Paris; G. Alaux; A. Truchet; M. Bertronneau; Bach; Lafourcade; Tournàs; Odilon-Redon, que manca brica d'envencion; Roganeau, Desparmetz - Fiz - Gerald, G. Dastor, P. Bodard, L. Bertuel, A. Bauré, M. Aillet, J. Lubet, P. G. Rigaud e, al entorn de Bordeus, l'escalprière J. G. Achard.

En Peirigord, los pintres L. P. Felix, Darnet, Merlaud, Laval, Daubige, Cluzeau, Denis-Jean, Dufrène e Bru.

BRABO. — «PAISATGE»

En Lemozin, Dunoyer de Segonzac, pintre, desinator e gravaire, un dels mestres d'ara, un dels artistes los mai originals, un dels que caracterizan lo mai l'ama de so nostre; Bianchi, E. Gaillot que m'agrada; F. Mouillaud; de gravaires coma Giroux, Cabaud; d'escalpriers coma Coutelhas.

En Auvernia, M. Busset pintre e gravaire plan personal que sap randre tot so que pertoca l'Auvernia — los mestiers, los mercats, las dansas — e que cerca d'estre lo plus simple possible; V. Fonfreide, Angeli, Clamensac, P. Favier, Pelletier, Mallet, Chadel, Boudal, Chasteauneuf, Bardou, Assezat de Bouteyre, J. Baraduc; los escalpriers J. Camús, J. Descomps, J. Levet, Mabré, Vauray, Cormier, e, prèp d'Auvernia, lo pintre Charouset, de St. Estève.

Lo gran escalprière J. Bernard qu'ha retrobat la gràcia antica amb una vizion d'ara, és daufinès, coma l'escalprière Cl.

Grange. Daufinezes atabé són V. Charreton lo pintre de la nèu que'aima subretot los paizages d'Auvernia; los pintres Brun, Gaugolff, Bussiere, Laforge, Seeburger, Guillermin, Vaujany, Guiguet, Devaluez, Flandrin, Mainssieux, C. Dupont, F. Charpy, Sarrut, Prat e Sarrepuy.

Ne finirian pas se volham nomenar totes los artistes de Provença, de Nisa e d'Avinhon. Citem al galop los escalpriers: L. Bottinelly, Cornú que sap talhar agradivament lo bos, Desprez, d'Avinhon, qu'ha de ciras de primier ordre; J. P. Gras, fil del an-

lo dalhaire pasat, las flors blazidas han perdut lor trelús. S'apilan en patocs d'erba seca. Pintres e scalpriers són las flors de la prada. Lo critic és lo dalhaire. Ès pas en agajen lo fen dins la granja qu'on pot aver una idea de la prada florida.

INFORMACIONS ARTÍSTIQUES

◆ Aquella evolució del lineal al pictòric que, amb el problema del retorn al primer formen els conceptes fonamentals del Wölflin, hom l'ha pogut constatar recentment, de guisa claríssima, en les tres exposicions retrospectives de les Galeries Maragall.

En la primera, consagrada a N'Enric Monserdà, el pintor més vell dels tres, era ben manifest aquell linealisme que dominà en bona part del passat segle, el qual, en Monserdà, palesava la influència d'un dels seus representants més íntegres — Overbeck — assats degenerada per un enmerengament contra el qual havia de produir-se, per força, una salvadora reacció.

Aquesta reacció era representada a càrrec Maragall per l'obra realista i impressionista del tan malaguanyat Gimeno, la qual de tan aspra i intensa no pot ésser comparada amb la de cap mestre francès de la direcció equivalent i si, per contra, amb la de Max Liebermann, amb qui coincidí Gimeno no sols en l'aparició de les obres (coincidència veritablement extraordinària, sobretot entre les primeres pintures del pintor de Tortosa i les del període *munchesca* del berlinès), ans també en el procés evolutiu estilístic en via del qual Gimeno s'inicià amb un realisme relativament plàstic i constructiu, per atènyer un impressionisme la fantasia cromàtica i fogosa pinzellada del qual donaren a les pintures del mestre l'aspecte d'una lírica exaltació — ardent i vehement — de la llum i de la natura, ço que no vol pas dir que mai caigués en l'amorfe lirisme que caracteritzà una llarga tongada del pintor Mir.

Al revés d'això, Marian Llavenera, el pintor a qui jaí tan d'hora havem de retre homenatge, inicià la seva vida artística amb unes pintures que són una fuga intensa, les quals es convertiren després, i cada vegada més, en una manera més concreta, més fina, fins assolir, ara darrerament, la realització de les figures i els colors dels dos petits interiors exposats, els quals li resultaren veritablement remarcables i situen a Marian Llavenera com un ben poc comú adherent de la nova objectivitat. Concretament objectives, aquestes dues obres són lluny d'aparèixer fredes i eixutes, com és el cas de moltes d'altres obres incloses dintre aquesta tendència; ans, al revés, tenen tota la valor de prometedores mostres d'una vitalitat palpitant que augmenta el dol sentit per la tan prematura pèrdua d'aquest artista.

◆ Cal assenyalar, també, com a remarcable, l'exposició a les Galeries Arenyes de pintures del mallorquí En Guillem Mesquida. Deixeb'e, a Roma, del famós Maratta; nomenat, en 1723, pintor de cambra de Maximilià, Elector de Baviera, i, més tard, de l'Arquebisbe de Colònia, Clement August, les obres del mestre setcentista que havem vist exposades (flors i naturas mortes amb animals, a voltes vivents, col·locats sobre un fons de parc senyorial, a la manera de Jan Weenix) es distingeixen per llur severa sumptuositat.

◆ A les Galeries Dalmau el nu-remburguès Max Pretzfelder ateny amb els seus paisatges únics l'anàlisi encertat de l'ambient lluminós i una sàvia precisió de dibuix. — M.-A. C.

cian Capolier del Felibrige, Felip Gras, Sain, Lhome, Carli, Cartier, Lombard, Roux, Signoret, e la ribambela de pintres: Marquet, un dels melhors d'auèi; Verdilhan-Matieu, F. Berthet, Valeri Bernard, poeta, pintre e aquafortista plan personal, L. Audibert, M. Poggioli, Forest, que se soven de Monticelli, Robert Zoël, l'illustrator d'*Ame d'arange un cargamen*, de Marius André, Olive, Allègre, Avy, Carrera, Camoin, Seyssaud, Garibaldi, Cremieux, Martin, Inguiniberty, L. de Lombardon, Porteu, Giraud, J. Roques, Ferrari, Gaussen e Pinta; los avinhonezes L. Montanhé, Claude Firmin, Vidal, Roux - Renard, d'Aurenja, Gaussen, Senchet, Barbaroux, Bertrand e Cormier, de Tolon; los nicezes Tarnowski, scalprière, e los pintres M. Sauvaige, D. Valverane e Zevort.

¿Abès vist, jo! solel, una prada mirgallhada de flors? Cocuts, salvias, pairolas dauran, azuran, ensannan l'erba verda. Un cop

MONITOR

DE LA

POLÍTICA NACIONAL I ESTRANGERA

FRANÇA

LA PART D'OCCITÀNIA EN EL COMPLEXE IDEOLÒGIC DE LA POLÍTICA FRANCESA CONTEMPORÀNIA

PER

JOSEP CARBONELL

♦ No sabem si a hores d'ara algú ha tractat ja prolixament el tema de què ens servim per a encapçalar aquesta breu introducció a ço que podríem dir-ne *Història de les més recents idees polítiques a Occitània*. Coneixem estudis els quals, sense respondre a l'orientació precisa del títol adoptat ací, servirien de font documentària abundosíssima per a un assaig ben fet sobre la matèria; però ignorem, repetim, si un tal assaig ja ha estat fet. Si algun lector d'aquestes ratlles coneix un treball semblant, excusi aquest fragmentari duplicat i tingui la gentilesa d'assenyalar-nos-el.

Sobre un fons de fretures descentralitzadores i regionalistes, d'una descentralització i un regionalisme simplement considerats com a mesures de reforma administrativa i burocràtica, pol·len difús de les veritables motivacions político-autonomistes que la terra d'Oc profundament destila i que sostenen amb franca convicció i sòlida doctrina els millors nuclis intel·lectuals d'Occitània, però que encara no han cristal·litzat en una acció col·lectiva i regular (com a Alsàcia-Lorena) dintre els organismes cabdals de l'Estat francès, tres concrecions ideològiques poden ésser assenyalades com a manifestacions polítiques occitanes. Són: el monarquisme racional-positivista d'En Carles Maurràs; el federalisme d'En Frederic Mistral i la idea llatina d'En Lluís-Xavier Ricard.

El monarquisme maurrassià ha tingut aquests darrers temps una prou trista voga, motivada per allò que en ell hi ha de *chauvinisme*, de gal·licanisme religiós, de nacionalisme ultrancer i de paganisme ideològic, perquè un públic nombrós sapiga, sense més de detalls, la seva existència. Ço que no són tants a saber és la part occitana de les seves teories polítiques; és a dir, el fons de la seva ideologia que concorda amb la ideologia del Migjorn, la qual tingué una part en la fonamentació positiva i racional de l'excel·lència política de la tradició monàrquica de França. Des d'aquest punt de mira Carles Maurràs és tal

com una mena d'albigès qui en els nostres temps troba en el Rei de França la única garantia conservadora d'allò, cabalment, que altre temps el Rei de França anihilà: les llibertats ciutadanes, la sobirania dels estats regionals lliures de tota la indestructible xarxa centralitzadora de què s'acompanya la República de base

vista i racionalista — que, tant com la filosofia positivista — *occitanista* — de Comte i la revisió de l'obra de la revolució francesa i de l'antic règim acomplerta per Taine des d'un punt de vista estrictament analític i rigorosament científic, sense els prejudicis de casta de l'escola aristocràtico-tradicional, poden haver menat Maurràs a la concepció de la seva monarquia positivista i racional.

Frederic Mistral no fou, políticament, res més que federalista. Amb el primer dels *Documents* im-

admetre l'experiència hodierna; però, tot amb tot, elecció, ço és, consentiment, lliure determini popular, suport constant de l'opinió.

¿Caldrà dir, per ventura, que hi ha d'occità en el pensament polític de Mistral? Hom endevina ací que cap d'aquests elements no és estrany a la història política, en mala hora estroncada, d'Occitània. Les terres d'Oc foren sempre les que gaudiren d'una llibertat més sàvia, i és ben possible que, d'haver llur vida política continuat, haurien atès l'estadi de la prudent llibertat moderna sense el pas per cap de les revolucions espaventoses que remogueren la d'Anglaterra, de França o de Rússia.

Del blanc maurrassià de la bandera reialista de França, al blau, blau-cel de nobles i democràtics horitzons predicats en rimmes i en proses inflamades per Frederic Mistral, passem al roig llibertari de Lluís-Xavier Ricard, proto-apòstol de la idea llatina. ¿Si n'ha estat d'explotada aquesta idea occitana després d'haver-la lliurada al món el seu autor i els companys diaques del felibratge, en la venerable ciutat de Montpeller! ¿A quants d'egoïsmes no ha servit de bandera? ¿Qui no recorda el bon servei que féu, durant tota la guerra d'Europa, a França i als qui amb ella combatien la nova allau germànica que devallava a Occident? ¿Qui no s'adona de l'ús actual i divers que en fan les antigues grans províncies de Roma? Llegiu aquests versos del brindis d'Octavi Bringuier al banquet de la *Societat per a l'estudi de les llengües romanes*, de l'any 1875, (publicats en l'article de J. Carles-Brun: *Montpeller i la idea llatina*, núm. 68 de la revista de Tolosa, «Oc»): *¡Llatins, només som un! — Que a ningú de nosaltres no arribi la dissort: — Si ens cal servir el timó d'aquest navili, — Si ens cal assaciar-nos de pau i de treball, — Siguem ço que els líctors tenien jun feix! — i digueu si per ventura, aquest feix de la utòpica concòrdia llatina, occitanament pensada, s'assembla en res al feix obsessionant suara aparegut en el cel puríssim dels Alps occitans.*

♦ És evident que, tantes d'aspiracions de descentralització difuses (que el lector tingui la gentilesa de repassar els *Documents* reproduïts al final) a base regionalista, i la propulsió de la triple ideologia que havem esquematitzat — ¡tan somerament!, — revelen un estat d'esperit el qual, per si sol, ja és tota una iniciació a una acció política definitiva. (Acció l'estudi del retard de la qual, en relació amb l'eclosió de les idees respectives, prendria massa espai i que, en part, ja va fet en aquest mateix número).

¿Per quins camins i sota quins signes Occitània abandonarà el terreny utòpic i l'àrea difusa de la seva actual potencialitat poè-

A. DUNOYER DE SEGONZAC
«CROQUIS D'UN PELUT»

electiva... i quasi totes les monarquies efectives. Aquesta comparança podrà semblar paradoxal; no ho és, però, i si ho fos no seria la única de l'home que, en el mateix pla polític, sembla quasi sempre animat d'un esperit jacobí d'aplicacions a rebours, d'exacta guisa com Daudet, el maldient de la dinovena centúria, no tindria explicació ni grandesa política i literària si hom no el podia explicar, no ja com un avatar, ans com una magnífica i darrera eclosió de la plèiade que a França féu del segle XIX un segon segle d'or gal·lic.

Cerqueu en aquest mateix número la *Declaració dels felibres federalistes* signada el 28 de Febrer de 1892 per Carles Maurràs, per Frederic Amoretti i per August Marín (*Document III*); pareu-vos després, en el sistema polític maurrassià, en l'explicació i la justificació del poder reial — del Rei — al cim de l'escala jeràrquica de l'Estat; i tindreu dilucidada la raó *occitanista*, — positi-

nota al cant primer de *Calenda* — n'hi hauria prou per a gosar afirmar-ho; hi ha encara, però, una lletra seva, inèdita fins l'any 1914, any en l'Abril del qual la publicà l'Acció Regionalista (la treiem del llibre d'Henry Cellerier, *La politique federaliste*, pàg. 105, N. L. N., 1916) que ho revela tàcitament: *El meu somni polític — diu — no us l'amagaré pas; és l'Estat federal aplicat a la França amb les modificacions que comporten els costums i el progrés moderns*. Mistral, avui, s'acomodaria bé a un règim federal-presidencialista. L'home profundament addicte al record de les velles llibertats municipals, l'home admirador de les velles ciutats amb edils del trem de Fivaller — *alor, avian di conse e di gran ciutadin* — no crec que serenament s'engresqués del tot amb el rei teòric de Maurràs. Al cim de la jerarquia un elegit, encara, per elecció tan depurada com hom vulgui, amb poders tan vastos, perllongats i lliures com els pugui

tica per a retrobar en una intel·ligentíssima cel·lula políticament apta la possibilitat de totes les cristal·litzacions ideològiques que ha infantat?

No interessen a l'objectiu concret de l'anunciat d'aquest prolegòmen, l'esbós d'altres solucions que aquelles les quals comportin l'esdevenidor d'Occitània i els seus ideals dintre el marc de la política francesa, o sigui en el seu terreny propi, en la seva atmosfera normal, la qual pot ésser adaptada, en bona part per ella, al seu favor, sense ni noure l'esdevenidor de les institucions democràtiques que regenten la vida política de França. Els únics que, potser, es trobarien atesos per aquesta reforma, almenys en llur hodierna estructura, foren els actuals partits polítics de França; sobretot els grans partits d'ideologia socialista, cos sacerdotal modern i el més addicte al gran Moloc centralitzador i anorreador de les llibertats essencials que a l'occitanisme actiu pertoca de rehabilitar. Però, els partits no són la Nació; una acció a fons contra l'enquadrament partidista actual de la política francesa no podria ésser tinguda, ni a França ni enlloc, com un atemptat a la inconsutilitat de l'Estat; sobre el cos d'una pàtria, als partits els correspon la valor mateixa que als vestuaris en relació amb els homes, els quals els canvien d'acord amb les fretures, els gustos i el sentit de la vida de cada temps. Tots aquells qui a França malden — des de la ultradreta monarquista a l'extrema-esquerra corporativista, passant per alguns sectors dels republicans nacionals — per una reforma eficientíssima de l'Estat, compatible amb les llibertats col·lectives i d'organització d'interessos, forçosament haurien de veure en l'aparició d'un occitanisme actiu, políticament organitzat, aliat possible de l'autonomisme alsaciò-lorenès i del nacionalisme bretó, el llevat d'una França nova, sense noses internes, eficient

de tots els entusiasmes i de la màxima potencialitat estatal per a acarar-se amb els enemics que els combats futurs per l'esdevenidor d'Europa li reservin.

Sobre la base d'un regionalisme així posat al servei de la resurrecció integral de la pàtria occitana entesa dintre la super-idea d'una França més gran (la França continental i l'altra França — la denominació és de Mangin — nord-africana compactes) el federalisme francès de Frederic Mistral podria ja ésser pensat com una fretura política realista — políticament avalorable — en compte de la utopia federal llatina, generosa i poètica, que ara encara és.

Permeti el lector encara algunes

remarques marginals a l'altra idea utòpica, la idea llatina de Lluís Xavier Ricard, per Frederic Mistral i el felibratge, com partida i propugnada amb la viva simpatia i entusiasme que hom sap.

Si la idea llatina ha de tenir a Occitània alguna valor política, cal que hom compregui que, almenys per ara, és inútil pensar-la com la idea d'una gran unió efectiva de l'antic món llatí. L'imperi romà morí partit políticament en dos grans cossos; l'oriental i l'occidental, i, mal sigui amb variants, aquesta divisió continua i cal que sigui, en bé de la mateixa pau llatina, mantinguda. Itàlia resolent els seus problemes vitals, supra-estructurant-se de cara a l'Orient; Occitània comprenent, dintre el nucli occidental en què és inclosa, la idea llatina, primer, com un ideal Occitània endins, com l'exemple vivíssim i clàssic de la pròpia, inicial unitat a atènyer i a desenvolupar, després, com la seva missió federadora de l'Occident, (federació que iniciaria en el pla de la política francesa la cristal·lització del federalisme de Frederic Mistral), tal és l'únic contingut realístic que la idea llatina pot tenir pels occitans.

I dintre, encara, de les solucions franceses del problema occità, cal comptar — i abreviem — la utòpica monarquia descentralitzadora maurrassiana pel cas que arribés a França alguna nova, sensacional desventura.

LA COMUNITAT OCCITANA

PER
JOAN BONAFÓS

SECRETARI-FUNDADOR DE LA LIGA PER
LA LENGUA D'OCA L'ESCOLA I PROFESSOR
AL LICEU ENRIC IV A PARÍS

Quan Juli Cèzar volguèt conquerir la *Gallia Transalpina* los darrers defensors de l'indpendència fueron dos pobles de la part del Medjorn: los Arvernes, ancesors dels Alvernats e los Cadurces, ancesors dels Carcinols. Mas un cop lo país pacificat de mal o de bon grat, las tribus gallezas s'enansaron d'a doptar las mors e la lenga de Roma, a tal punt que las

ciutats de Provença e d'Aquitània n'estaron gaire per rivalizar amb la metropolis de l'emperi latí. E totas las rasas de l'Occident se fundèron en una sola *Romania* segons lo mot del poeta Ors.

Las invasions germanicas són las que despertaron lo sentiment nacional occità per una sorta de reacció contra los novels conquistaires. Vos dirai cosí.

Los Gots, persó que ja latinizats e cristians, fueron pro ben acollits de las poblacions al Sud del Leger (Loire) e Toloza ne venguèt a eser, un temps, la capital d'un reialme florescent. Amb els era la Romania que continuava.

Amb els Francs fuèt lo contrari. Sens dopte lo clerat aquitano-provensal clamèt al seu secors Clodovèu, que s'era fat batejar a Reims, contra los Gots arians. Mas nostras gents no tardaron a s'arrepentir d'aquella clamada, car los Francs, oficialment catòlics e romans, eran demorats barbars acomplits. Quan non avian ges d'altra ocupació, anavon saquejar un tros d'Alvernha o de Gasconha. D'aquí nasquèt en nostras terras un odi irreductible contra tot so qu'era franciman La rezistencia se faguèt tan viva que los reis francs, coma Dagobert e Carlemany per exemple, deuguèron constituir l'Aquitània e la Provença en reialmes gairebé independents.

Quan los Capetencs, ducs de

París, accedèron al trone de França, los ducs e comtes del Medjorn no participaron a lor elecció e refusaron sempre de los reconèxer: «¿Qui t'ha fat Reí? respondia lo comte de Peirigord a l'uzurpador parizenc.

Ès durant aquela separació de fet, (VIII-XIII secles), entre l'Aquitània, la Gasconha, lo Tolozan, la Provença, lo Delfinat, la Savoia, d'una banda, e las provinsas de la regió francisca de l'altra, que se diferenciaron la lenga d'Oc e la lenga d'Oil, que se formaron la literatura dels trobadors (exida dal Lemozi), e l'art romànic (escolas tolozana e alvernata), que lo moviment municipal partit de la Gallia cisalpina s'expandèt per tota l'Occitània.

Mas qu'un sentiment de nacionalitat a la moderna, era un sentiment de comunitat de rasa, de lenga, d'institucions e de gostes, la que aproximava e agrupava nostras encontradas al despetit de las montanhas alpestras o pirenencas.

Las rivalitats dinásticas de las cazas de Peitieu, de Toloza e de Barcelona, que se disputavon la predominensa, empatjaron l'unió de las nostras provinsas en un sol Estat enclausent tot lo País d'Oc, e permeteron a la monarquia capetenca d'annaxar Toloza, cap e cor de la civilització occitana en aquelas temporadas.

Los reis francimans aprofitaron l'orria espaventosa e criminal cruzada contra ls Albigezes per intervenir dins los afers del Medjorn e manjar-se las castanhas colidas per Simó de Montfort.

Lo brave Peire II d'Aragó matat a Muret prop de Toloza amb la majora part dels cent mils catalans venguts (trop tard), a nostra ajuda, Ramon VI deuguèt firmar la pax de Meaux que segellava sa decadensa e donava sa filha en maridatge al filh del rei vencedor que devenia atal successor legitim del comtat

MARCEL LENOIR. — «ESTUDI»

Per a una de les figures de la Coronació de la Verge, fresc de l'Institut Catòlic de Tolosa.

Per a habitar-se a una llengua i aprendre'n l'ús corrent, res com la lectura dels seus quotidianes. Llegiu, doncs:

"LA VEU DE CATALUNYA"
DIARI DEL MATÍ I DE LA NIT
DIRECTOR:
J. PELLICENA I CAMACHO
PERLANDINA, 7, 9 I 11
BARCELONA

"LA PUBLICITAT"
DIARI DEL MATÍ
DIRECTOR:
A. ROVIRA I VIRGILI
PLAÇA DE CATALUNYA, 3
BARCELONA

"LA NAU"
DIARI DE LA NIT
DIRECTOR:
A. ROVIRA I VIRGILI
VIA LAYETANA, 48
BARCELONA

SUBSCRIVIU-VOS A
"ELS NOSTRES CLÀSSICS"
La més bella i acurada col·lecció de textos medievals.

PORTAFERRISSA, 17
BARCELONA

COL·LECCIÓ POPULAR
"BARCINO"

Gramàtica, Geografia, Història... de tot trobareu en aquesta senzilla col·lecció creada per a posar en mans de tothom un coneixement enciclopèdic del passat i del present catalanesc.

PORTAFERRISSA, 17
BARCELONA

ENCICLOPÈDIA
"CATALUNYA"

Els volums apareguts són la més bella executòria i la penyora més seriosa que aquesta col·lecció no desdirà del nom amb què se la bateja.

PORTAFERRISSA, 17
BARCELONA